

Asia: VN/26649/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta Kansalliseksi metsästrategiaksi (KMS2035)

Luku 2: Toimintaympäristö

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 2: Toimintaympäristön muutos

Toimintaympäristö kuvataan strategialuonnoksessa lähtökohtaisesti talouden toimintaympäristönä, jossa ekologiset megatrendit, ilmastonmuutos ja lajikato, asettuvat reunaehdon rooliin.

Yhteiskunnallisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja demokratiaan liittyviä haasteita, kuten metsätaloustoimenpiteiden hyväksytyttä arkiympäristöissä ei käsitellä osana toimintaympäristöä, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden kysymyksinä. Väestörakenne ja arvomuutokset mainitaan, mutta metsätalouden työvoimatarpeen näkökulmasta. Väestöä ja sen moninaisia arvoja, toiveita ja kokemuksia ei käsitellä lähtökohtana, johon metsätalouden tulisi sopeutua. Asetelma näyttäytyy lukijalle siten, että metsätalous on itseisarvoinen toimija ja ihmiset vaikuttamisen kohteita metsätalouden tarpeista käsin. Asetelman tulisi olla aidosti päinvastainen.

Myös metsässä oleminen näyttäytyy tekstissä ensisijaisesti liiketoiminnan mahdollistajana, ei kansalaisten olemisena omassa elinympäristössään. Esimerkiksi lähes kaikki luonnonmarjojen ja -sienten keruu tapahtuu kotitarvekäyttöön ja toimintaan liittyy ravinnon hankkimisen ohella monia muita vahvoja kulttuurisia, sosiaalisia ja yksilön hyvinvointiin liittyviä аспектеja. Näitä tulisi käsitellä asian vaatimalla vakavuudella. Luonnoksessa mainitut luonnontuotteiden kaupalliset käyttökohteet esim. floristiikassa, kosmetiikassa ja lääkinnässä ovat hyvin marginaalisia kysymyksiä esimerkiksi verrattuna hyvätuottoisten mustikkametsien saatavuuteen asuinympäristön läheisyydessä.

Luvussa 2.2.6. mainitaan, että [t]eknologioiden kehittymisen myötä on oletettavaa, että täsmämetsänhoito yleistyy. Täsmämetsänhoidossa yhdistellään metsää kuvaavia tietoja monista lähteistä ja tuodaan massatieto ja digitalisaatio osaksi metsänhoitoa. Tämä on kiinnostava avaus, jota voisi käsitellä ja taustoittaa enemmän. Avoimet ja vuorovaikutteiset paikkatietojärjestelmät mahdollistaisivat erilaisten tiedon lajien yhdistelyn ja kansalaisten osallisuuden lisäämisen. Kaikille avoin tietojärjestelmä, johon kansalaisilla olisi mahdollisuus lisätä luontoa ja sen moninaisia arvoja (luontoarvot, toiminnalliset arvot, estetiikka, kulttuuriset merkitykset...) koskevaa paikkatietoa voisi olla arvokas väline uudenlaisen, demokraattisen ja keskustelevan metsäpolitiikan käytäntöjen luomisessa ja metsäkeskustelun polarisaation vähentämisessä. Samalla olisi mahdollista tuoda esille erilaisten arvoluokkien synergioita, esimerkiksi luonnon monimuotoisuustekijöiden ja lajiston kulttuurisia ja esteettisiä arvoja. Monitavoitteisuutta pidetään suomalaisen metsätalouden

vahvuutena. Vuorovaikutteinen ja avoin tiedonkeruualusta mahdollistaisi monitavoitteisuuden nykyistä aidompaa toteuttamista.

Luku 3: Tahtotila

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Visio - Kasvavaa hyvinvointia metsistä ja metsille

Hyvinvointitalous on ongelmallinen lähtökohta strategian tahtotilalle, koska se ei luonnoksessa määritellyllä tavalla sisällä demokraattisia aspekteja. Näemme ongelmallisena sen, että samalla, kun ihmisen hyvinvointi halutaan nostaa päätöksenteon keskiöön, ei hyvinvointia määritellä kansalaislähtöisesti. Luonnoksessa viitataan OECD:n määritelmään: hyvinvointitalous koostuu materiaalisista tekijöistä, kuten asumisesta, tuloista ja työpaikasta, sekä elämänlaatuun liittyvistä tekijöistä, kuten koulutuksesta, osaamisesta, terveydestä ja turvallisuudesta. Nämä ovat ilman muuta tärkeitä ja keskeisiä arvoja, mutta hyvinvoinnin määrittelyn suhteessa metsiin tulisi tulla kansalaisyhteiskunnasta, ei OECD:lta. Ilmaistu tahtotila ei lainkaan sisällä kansalaisten tahtotilojen selvittämiseen liittyviä tavoitteita, vaan tahtotila on strategian laatijoiden valmiiksi asettama. Kuitenkin osallisuuden tulisi olla luonnoksessa tässä kohdin mainitun sosiaalisen kestävyuden ydinteema. Hyvinvointia metsiin liittyen tulisi määritellä edellä kuvattujen osallistavien prosessien kautta.

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Strategiset päämäärät ja tavoitteet

Luonnos asettaa metsäpolitiikalle neljä strategista päämäärää, joista mikään ei suoranaisesti liity kansalaisten osallisuuden lisäämiseen tai mm. Sitran kansalaisosallistumista koskevassa selvityksessä esille nousseeseen deliberatiivisen päätöksenteon tarpeeseen. Tästä näkökulmasta metsästrategialuonnos näyttäytyy tavoitteenasettelultaan selvästi muita strategisia ohjelmapapereita jäljessä olevana.

Strategisista päämääristä neljäs, tiedolla johtaminen, voisi sisältää tietokäsitystä uudistavia ja demokratisoivia elementtejä, mutta ne jäävät puuttumaan. Tämän tavoitteen osatavoitteena mainitaan: Viestintä ja vuorovaikutus lisäävät metsien käytön, metsäympäristön ja metsäkulttuurin ymmärrystä yhteiskunnassa ja erityisesti nuorten keskuudessa. Tässäkin asetelman pitäisi olla käännteiden: kansalaisten tulisi voida määritellä metsäkulttuuri ja metsien käytön ideaalit ja vuorovaikutuksen tavoitteena tulisi olla kansalaisten arvojen ja tavoitteiden ymmärryksen lisääminen metsäalalla.

Luku 4.1 Hankesalkku ja 4.2 Kärkihankkeet

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 4.1: Hankesalkku ja 4.2: Kärkihankkeet

Strategian toimeenpano tapahtuu kolmen kärkihankkeen avulla. Näistä ensimmäinen, Metsien kasvu, tavoittelee metsien puuntuotannon lisäämistä, toinen, Elonkirjoa talousmetsissä, luontokadon hidastamista ja metsätuhoriskien torjuntaa ja kolmas, Metsäalan uudistuminen, ennakkoinnin ja johtamisen kehittämistä.

Metsien kasvu -kärkihankkeen toimenpiteistä alueidenkäyttötavoitteisiin ja kaavoitukseen vaikuttaminen ei ole perusteltu toimenpide tässä yhteydessä. Kaavoitus on ainoa maankäytön

suunnittelun väline, johon tällä hetkellä sisältyy osallistavia prosesseja. Elinkeinotoiminnan vaikuttamispyrkimyksiä kaavoituksessa ei tule lisätä. Päinvastoin, kaavoitusprosessien demokraattisuus ja riippumattomuus pitää turvata.

Kulttuurisen kestävyuden näkökulmasta Elonkirjoa talousmetsissä -kärkihankkeen sisältämät matkailu- ja virkistysaspektit ovat kiinnostavia. Näitä olisi syytä tarkastella laajasti metsätalouden kulttuurisen kestävyuden kysymyksinä, jotta ne eivät jää detaljeiksi tai tarkastelu rajoitu ainoastaan kaupalliseen toimintaan. Tässä kohden kansalaisten laaja-alainen ja kansalaisyhteiskunnan itse ohjaama osallistaminen olisi tarpeellista.

Metsäalan uudistuminen on kärkihankkeista kiinnostavin kulttuurisen kestävyuden kannalta. Se sisältää tässä suhteessa sekä mahdollisuuksia että riskejä ja kaipaisikin nykyistä sidosryhmäyhteistyötä paljon laaja-alaisemmin osallistavaa sisältöjen kehittämistä.

Metsäalan uudistumiseen tähtäävistä toimenpiteistä paikkatiedon saatavuuden ja laadun sekä toimijapalautteen kehittäminen on erittäin tärkeä teema, joka on syytä pohjustaa huolella entistä laajemman osallijoukon kesken. Uudistumisen mahdollisuuksia liittyy mm. tavoitekokonaisuudessa mainittuun metsään.fi -palveluun, joka olisi mahdollista avata kaikille avoimeksi ja vuorovaikutteiseksi tiedonkeruu- ja julkaisualustaksi.

Yhtenä toimenpiteenä esitetty metsäalan kädenjäljen selvittäminen on tärkeä teema. Tämä on tärkeää ulottaa ihmisten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien, arjen ympäristökokemusten ja metsäympäristöjen koetun laadun selvittämiseen.

Nuorisoviestintä ja sen toimijakenttä metsiin liittyen tulisi nähdä nykyistä monipuolisemmin. FEE Suomi (ennen Suomen ympäristökasvatuksen seura) tulisi alan asiantuntijajärjestönä nähdä tässä ensisijaisena toiminnan kehittäjänä ja toteuttajana metsäviestinnän kokonaisvaltaisuuden ja riippumattomuuden takaamiseksi.

Muuta kommentoitavaa

Muuta kommentoitavaa

Metsä on suomalaisille monin tavoin tärkeä ympäristö. Lähes kaikki suomalaiset oleskelevat metsäympäristöissä ja asuvat ympäristössä, jonka läheisyydessä on metsää. Metsien käyttö ja metsäpolitiikka ovat Suomessa olleet vuosikymmenten ajan konflikteja synnyttävä alue, jossa keskustelu helposti polarisoituu. Yhtenä mahdollisena syynä tähän on perinteeksi muodostunut tapa nähdä metsä metsäpolitiikan kehyksessä irrallaan yhteisöjen ja yksilöiden arjesta ja kulttuurista, elinympäristöstä irrallisena resurssivarantona. Tällöin myös metsäympäristön ei-puuntuotannolliset arvot, kuten luonnon monimuotoisuus ja virkistys määrittyvät resurssiluonteisiksi, eivät kiinteäksi osaksi ihmisten elämää. Tämä ongelma on toistunut aiemmissa metsästrategioissa ja toistuu edelleen nyt käsillä olevassa luonnoksessa. Toivoisimme metsästrategiaan aiempaan nähden uudenlaista, aikaisempia paradigmoja ja diskurssia tietoisesti rikkovaa otetta.

Strategialuonnoksen laadintaprosessia luonnehditaan tekstissä laajasti osallistavaksi. Tämä ei vaikuta täysin paikkansa pitävältä väitteeltä. Kansallisessa metsäneuvostossa on voimakas yliedustus metsätalouden toimijoilla. Kansalaisyhteiskuntaa muiden aspektien osalta edustavat neuvostossa kaksi luonnonsuojelun asiantuntijajärjestöä (WWF ja SLL), yksi liikuntajärjestö (Suomen Latu) sekä kaksi nuorisojärjestöä (4H ja Partioliike). Asukas-, ympäristö-, kulttuuri- ja ympäristökasvatustoimijat

laajemmin puuttuvat osallistettujen joukosta, samoin neljännen sektorin kansalaisliikkeet ja laaja joukko erilaisia luontoharrastuskulttuurin toimijoita. Viime mainituilla (esim. lajiryhmäharrastuksen toimijat) olisi varmasti annettavaa paitsi sosiaalisen ja kulttuurisen, myös ekologisen kestävyysaspektien asiantuntijoina. Vastaavaa laajaa kansalaiskyselyä kuin esim. Kulttuuriperintöstrategian yhteydessä toteutettu kulttuuriperintöbarometri tai Luonnon virkistyskäytön strategian yhteydessä tehty kyselytutkimus ei ole tehty. Laajempi kansalaisnäkemysten selvittäminen ja näiden ottaminen strategian lähtökohdaksi olisi sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyysaspektien edellytys. Nykyiset monitavoiteanalyysit eivät poista laajan kansalaisosallistamisen tarvetta.

Suomi on valmistelemaan myös maisemapoliittista ohjelmaa. Euroopan neuvoston maisemayleissopimuksen pohjalta maisema määrittyy eleyksi ja koetuksi ympäristöksi ja jokaisella tulisi olla mahdollisuus osallisena vaikuttaa ympäristöönsä koskeviin päätöksiin. Tähän ohjaavat jo perustuslain 2 §, 14 § ja 20 §. Euroopan neuvoston maisemayleissopimuksen ratifioineista maista vain Suomi, Serbia ja Georgia ovat maaraaporttiansa mukaan jättäneet maisemasopimuksen tavoitteet metsäpolitiikassaan huomiotta.

Nyt lausunnon kohteena olevassa strategiassa ei ole minkäänlaisia kansalaisosallisuuden lisäämiseen tähtäviä tavoitteita eikä toimenpiteitä, mitä voi pitää luonnoksen selvänä heikkoutena. Strategian kuvataan olevan ”yhteensovittava elinkeinostrategia”, mitä se ei demokratia-aspektien puuttumisen takia tällä hetkellä aidosti ole. Myöskään tekstissä mainittu ”kokonaisvaltainen kestävä kehitys” ei luonnoksessa tule konkreettisesti esille. Metsäpolitiikan kokonaisvaltaisemmalle jäsentämiselle olisi nähdäksemme tarvetta. Metsä on paljon muutakin kuin elinkeinoalusta, joten metsästrategiainkin tulisi olla laajapohjaisempi.

Lonkila Helena
Kulttuuriympäristötutkimuksen seura